

ŽIVOT A DIELO PROFESORA KAROLA REBRA¹

JUDr. Martin Gregor, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva
martin.gregor@flaw.uniba.sk

Život a dielo profesora Karola Rebra

Príspevok analyzuje životné osudy a dielo Dr. h. c. prof. JUDr. Karola Rebra, DrSc., dekana Právnickej fakulty Univerzity Komenského (vtedy Slovenskej Univerzity) v rokoch 1946/47 a rektora Univerzity Komenského v akademickom roku 1949/50. Článok sa usiluje poukázať na prínos profesora Rebra v rámci rozvoja slovenskej právnej vedy, podrobujú analýze viaceré jeho monografie a ďalšie diela, pričom jeho vedeckú tvorbu začleňuje do chronológie jeho vlastného života. Tu dominuje nielen aktívna účasť v Slovenskom národnom povstaní, ale aj neskoršia perzekúcia komunistickým režimom v rokoch 1951-1954. Na podklade rozboru vedeckej práce profesora Rebra článok čiastočne poukazuje aj na vývoj rímskeho práva ako vedeckej a pedagogickej disciplíny na Slovensku.

Life and Work of Professor Karol Rebro

This article analyses life story and work of Dr. h. c. prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc., Dean of Faculty of Law of the Comenius University (then called The Slovak University) in the years of 1946/47 and Rector of Comenius University in academic year 1949/50. The article seeks to point to contribution of Professor Rebro to development of Slovak legal sciences, it conducts analysis of some of his monographs and other works, placing his scientific work in a timeline within chronology of his life. Professor's life has been marked out by his participation in the Slovak National Uprising and later by the

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0417 „Historický vývoj terminológie súkromného práva na Slovensku pre potreby rekodifikácie slovenského občianskeho práva“.

Communist regime persecution in years 1951 - 1954. Based on our analysis of Professor Rebro's scientific work this article has partially highlighted the development of Roman law as pedagogical discipline in Slovakia.

Das Leben und Werk von Professor Karol Rebro

Der Artikel analysiert den Lebensweg und das Werk von Dr. h. c. prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc., des Dekans der Juristischen Fakultät der Comenius-Universität (damals Slowakische Universität) in den Jahren 1946/47 und des Rektors der Comenius-Universität im akademischen Jahr 1949/50. Er versucht, auf den Beitrag von Professor Rebro im Rahmen der Entwicklung der slowakischen Rechtswissenschaft hinzuweisen, befasst sich mit mehreren seiner Monographien und weiteren Werken, wobei sein wissenschaftliches Schaffen in die Chronologie seines eigenen Lebens eingegliedert wird. Hier dominiert nicht nur seine aktive Teilnahme am Slowakischen Nationalaufstand, sondern auch seine spätere Verfolgung durch das kommunistische Regime in den Jahren 1951 – 1954. In Anlehnung an die Analyse der wissenschaftlichen Arbeit von Professor Rebro weist der Artikel auch auf die Entwicklung des römischen Rechts als einer wissenschaftlichen und pädagogischen Disziplin in der Slowakei hin.

Kľúčové slová: Karol Rebro, Dejiny Právnickej fakulty Univerzity Komenského, rímske právo

Keywords: Karol Rebro, History of Faculty of Law of the Comenius University, Roman Law

Schlüsselbegriffe: Karol Rebro, Geschichte der Juristischen Fakultät der Comenius-Universität, Römisches Recht

Úvod

Žiarivou hviezdou v súhvezdí veľkých profesorov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave bol aj Karol Rebro. Profesor rímskeho práva, autor prvej slovenskej práce z tohto odboru, učiteľ, ktorého prednášky a učebnice sprevádzali takmer všetkých súčasných slovenských právnikov pri vstupe do vznešeného chrámu dobra a spravodlivosti... Týmito slovami možno charakterizovať tohto vzácneho a predsa skromného človeka. Hoci v živote stál pred neľahkými výzvami (bojoval proti fašizmu a neskôr sa stal politickou obeťou komunistického režimu, náklad dvoch jeho monografií bol skonfiškovaný), vždy presadzoval pevné morálne pozície a nikdy nezatrpkol. „Do konca svojho plodného života si udržal schopnosť

*a ochotu komunikovať s inými ako človek.*² Karola Rebra možno pritom právom pokladať za zakladateľa slovenskej právnej romanistiky, ktorého vplyv bol uznávaný doma aj v zahraničí. Drvivú väčšinu svojho vedeckého pôsobenia spojil práve s Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave.

1. Mladé letá profesora Rebra

Dr. h. c. prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. sa narodil 27. októbra 1912 v Horovciach pri Púchove, hoci väčšinu svojho detstva strávil v neďalekej obci Dulov. Pochádzal z roľníckej rodiny, otec František Rebro a jeho manželka Valéria pracovali v poľnohospodárstve. Absolvoval Reálne gymnázium Ľudovíta Štúra v Trenčíne, kde v roku 1931 úspešne zmaturoval.³

V tom istom roku sa stal riadnym študentom Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Ako mnohí ďalší študenti, býval na vtedajšom Univerzitnom internáte Lafranconi. No všetko mohlo byť aj inak. Podľa vlastných slov najskôr plánoval štúdium na Vysokej škole technickej v Brne, iba poskytnutie štipendia a ubytovania v študentskom domove napokon rozhodli o jeho zápise na Právnickú fakultu.⁴ Počas vysokoškolských štúdií navštevoval popri prednáškach aj odborné semináre z rímskeho, obchodného, občianskeho a trestného práva, vrátane národohospodárskeho semináru. Postupne zložil všetky povinné štátne skúšky z historickoprávneho (1933), právovedeckého (1935) a napokon aj štátovedeckého bloku (1936).⁵ Vyznamenali ho z práva ústavného, občianskeho a obchodného-zmenkového práva. Paradoxom je, že historickoprávne rigoróziu zložil len na „*dostatočne*“.⁶ Za doktora práv bol slávnostne promováný dňa 7. februára 1936 prof. Richardom Hornom.

² MAMOJKA, M.: Odišiel veľikán právnického sveta – pán profesor Rebro (Rozlúčková reč). In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 47, 2000, č. 4, s. 18.

³ MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 311.

⁴ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15.

⁵ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 1331/35-36.

⁶ Aj profesor Rebro priznával, že nie vždy bol počas svojho štúdia spokojný so známku, ktorú mu udelil učiteľ. Na tomto mieste je však nutné uviesť prekrásnu myšlienku, ktorú údajne povedal mladému Rebrovi prof. Boháček: „*Netreba sa natoľko upierať na známky, v živote je ďaleko dôležitejšie, či si sám vo svojom svedomí môžeš úprimne povedať, že zo svojej strany si urobil všetko, čo bolo v Tvojich silách. Ak áno, iste Ťa to uspokojí a hodnotenie učiteľa ostáva*

Ešte v štvrtom semestri svojho štúdia však na seba upozornil seminárnou prácou „*Dissenz v kauze pri tradícii*“, ktorá obsadila prvé miesto vo fakultnom konkurze o najlepšiu štúdiu. V roku 1934 vyšla aj knižne a stala sa „*prvou slovenskou publikáciou z rímskeho práva*“.⁷ Pokúsil sa v nej priniesť komplexný pohľad na kontroverzné stanoviská Ulpiana a Juliána v otázke rozporu medzi kontrahentmi o právnom dôvode prevodu vlastníctva.⁸ Vo svojej podstate išlo o rozpracovanie náuky o omyle. Predmetná práca sa dokonca stala témou špecializovaných seminárov z rímskeho práva. V akademickom roku 1934/35 vydal ešte ďalšiu seminárnu prácu pod názvom „*Denegatio actionis*“. Vzhľadom na jej vysokú vedeckú úroveň, bola Rebrovi priznaná najvyššia finančná odmena vo výške 300 Kč.⁹

Po ukončení štúdia ho ihneď – už 15. februára 1936 – prijali za vedeckého zmluvného aspiranta Seminára rímskeho práva ako „*najtalentovanejšieho kandidáta na rímske právo*“. Neprijali ho ako asistenta, hoci sa to často traktuje.¹⁰ Rebrov vedecký vývin je spojený najmä s menami prof. Miroslava Boháčka a prof. Václava Budila. Boháček si všimol talent mladého Rebra a navrhol mu účasť v seminári rímskeho práva. Práve pod jeho vedením vznikla Rebrova prvá vedecká práca o tradícii. Rebro poďakoval Boháčkovi aj pri preberaní čestného doktorátu Univerzity Komenského (1993). Keď Boháček odišiel v roku 1933 do Prahy, výrazne vplýval na Rebra, najskôr ako učiteľ, neskôr aj ako

na jeho zodpovednosti a svedomí. Ak si k sebe náročný a kritický, nikdy nemusíš byť so sebou nespokojný.“ REBRO, K.: Ďakovný prejav po udelení čestného doktorátu. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 4.

⁷ BLAHO, P.: Predslov. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. 15: *Pocla prof. JUDr. Karolovi Rebrovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, s. 9. Podobne: BLAHO, P.: Karol Rebro (1912-2000). In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 119. Band. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 2002, s. 680.

⁸ Ide o nasledujúci rozpor: Iul. D. 41, 1, 36: „*Ak sa zhodneme, pokiaľ ide o predmet, a ten sa odovzdá, ale nezhodneme sa, pokiaľ ide o dôvod (kauzu) nadobudnutia, nechápem, prečo by odovzdanie nemalo byť účinné...*“ Oproti tomu Ulp. D. 12, 1, 18: „*Ak Ti dávam peniaze ako dar, ale ty si myslíš, že ide o pôžičku, nejde o darovanie. Musíme však preskúmať, či pôjde o pôžičku. Myslíš si, že nie, lebo sme sa nezhodli na dôvode nadobudnutia, odovzdanie nie je účinné.*“ K najnovším výskumom v tejto oblasti pozri: KRAMPE, CH.: Julian im Dialog über mutuum, traditio und causa. In *Fundamina: Journal of legal history*, roč. 20, 2014, č. 1, s. 489-499.

⁹ *Ročenka Právnické fakulty Univerzity Komenského za studijný rok 1934/35*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1935, s. 42. O tejto práci sa zmieňuje aj BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15. Zrejme nebola publikovaná, lebo sa nedostala ani do oficiálnej bibliografie prof. Rebra.

¹⁰ Fakulta mala v tom čase 2 honorovaných asistentov (doc. Dr. Knappek, Dr. Luby); 3 nehonoraných asistentov (Dr. Ďurčanský, Dr. Floreán, Dr. Holák) a 1 vedecký zmluvný aspirant (Dr. Rebro). Pozri: *Ročenka Právnickej fakulty Univerzity Komenského za študijný rok 1935/36*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1936, s. 38

kolega, prof. Václav Budil, s ktorým Rebro pôsobil v Seminári rímskeho práva viac, než desať rokov s prestávkami.¹¹

V akademickom roku 1936/1937 absolvoval Rebro významné zahraničné pobyty v Miláne a v Ríme. Nielen preto, že disponoval širokou jazykovou výbavou (ovládal nemčinu, taliančinu a francúzštinu), ale aj kvôli tomu, že cesta do Talianska sa pokladala za kľúčovú súčasť vedeckej prípravy právnych romanistov. Študoval pod dohľadom najslávnejších romanistov svojej epochy: Emilia Albertaria, Salvatora Riccobona a Giovanniho Pacchioniho. Zvlášť skúmal právnú filozofiu pod vedením prof. Giorgia di Vecchia.¹² Do Ríma sa vrátil ešte v roku 1940, no v rokoch 1939 a 1940 zároveň absolvoval aj plodný študijný pobyt na Univerzite v Lipsku, kde sa stretol napr. s profesorom F. Wieackerom a zoznámil sa s bohatou Mitteisovou tradíciou.¹³

V týchto rokoch sa intenzívne vedecky pripravoval na habilitáciu, viedol prednášky z viacerých predmetov na Právnickej fakulte a jeho vedecká erudícia sa odrazila vo vydaní niekoľkých časopiseckých príspevkoch. V roku 1940 publikoval kľúčovú monografiu, v ktorej koncentroval svoje výskumné úsilie z posledných rokov. Dostala názov: „*Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*“. Jej terajší význam môže demonštrovať rozsiahla recenzia V. Budila, ktorá reagovala na predmetné dielo na stránkach Právneho obzoru.¹⁴ Monografia upravovala nielen zakotvenie konkubinátu v klasickom a poklasicom práve, ale veľký priestor venovala aj analýze vplyvu kresťanstva na rímskoprávnú náuku o tomto druhu spolužitia. Týmto spôsobom Rebrovo dielo komplexne zhrnulo vývoj právnej úpravy konkubinátu od Augustových manželských zákonov až po justiniánsku kodifikáciu. S osobitným zánietením pritom skúmal status detí, ktoré pochádzali z konkubinátu (*liberi naturales*). Na podklade právnych aj neprávnych prameňov sa napríklad zaoberal otázkou, či mohol konkubinát koexistovať vedľa manželstva, alebo či mohla osoba tvoriť viaceré konkubinátov súčasne, pričom si na to odpovedá kladne.¹⁵ Zároveň je ešte potrebné vyzdvihnúť odkaz na nepriateľsky ladenú legislatívu

¹¹ MLYNÁRIK, J.: Českí profesori na Slovensku. Prvý diel: Českí profesori a ich slovenskí žiaci na Univerzite Komenského v rokoch 1919-1949. Praha: Danubius, 1994, s. 77.

¹² BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15

¹³ MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 312.

¹⁴ BUDIL, V.: Karol Rebro, *Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*. In *Právny obzor*, roč. 24, 1941, č. 1, s. 80 a nasl.

¹⁵ REBRO, K.: *Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1940, s. 52-55.

Konštantína Veľkého voči konkubinátu, ako aj Justiniánovu zvýšenú starostlivosť o deti, splodené v tomto zväzku.

V októbri 1940 si Rebro podal žiadosť o začatie habilitačného pokračovania, čo v zmysle súčasnej terminológie predstavovalo začatie habilitačného konania. V januári 1941 profesorský zbor Právnickej fakulty prijal jeho monografiu ako podklad pokračovania a o mesiac sa konalo príslušné kolokvium.¹⁶ Dňa 28. marca 1941 – vo svojich 29. rokoch – predniesol Karol Rebro svoju vstupnú docentskú prednášku na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity na tému „*Cisár Augustus - zákonodarca*“, v ktorej poukázal nielen na nuansy, ako Caesarov dedič dokázal uchopiť moc v Rímskej ríši, ale zaoberal sa aj dopadom jeho reforiem (zvlášť manželských zákonov) na rímsku spoločnosť.¹⁷

2. Životné vzostupy a pády prof. Rebra

Napriek tomu, že Karolovi Rebrovi bola predĺžená pracovná zmluva do konca roku 1942, hneď po ukončení habilitačného pokračovania odmietol možnosť získať exkluzívne nemecké štipendium.¹⁸ Prešiel pracovať do právnej praxe ako sudcovský čakatel Krajského súdu v Bratislave, ponechali mu však právo konať neplatené prednášky na Právnickej fakulte ako súkromnému docentovi. Napriek novému zamestnaniu sa jeho vedecká pozornosť aj naďalej upínala k rímskemu právu. V týchto neľahkých vojnových rokoch sa začal zaoberať významom obyčajového práva v starom Ríme. Išlo nepochybne o exponovanú tému, nie náhodou už v roku 1939 publikoval Štefan Luby monografiu „*Obyčajové právo a súdna prax*“.

Svoje romanistické bádanie Rebro zhrnul vo svojej práci „*Juliánova náuka o práve obyčajovom: Kritický príspevok k súčasným teóriám rímskeho práva obyčajového*“, ktorú predložil aj vedeniu Právnickej fakulty SU. Pribeh svetovej vojny však výrazne sťažil jej spracovanie. Ako priznal sám profesor: „*styk s cudzinou bol alebo sťažnený, alebo nemožný. Potrebný knižný aparát bol z najväčšej časti uložený*

¹⁶ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 867/40-41. Na základe týchto skutočností možno zásadne odmietnuť tézu, že „Štefan Luby, Karol Rebro a Jozef Fundárek sa síce habilitovali ešte v dobe predmníchovskej republiky, ale profesormi sa stali až po vzniku Slovenského štátu“. Pozri: BARTL, J.: K pomenovaniu Univerzity Komenského. In *Verbum historiae*, roč. 2, 2014, č. 1, s. 68.

¹⁷ REBRO, K.: Cisár Augustus – zákonodarca. In *Právny obzor*, roč. 24, 1941, č. 2, s. 119-128.

¹⁸ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15.

v *debnách a rozposlaný na vidiek, kde bol úplne neprístupný*.¹⁹ V lete 1943 sa zišla na Právnickej fakulte komisia pod vedením dekana, prof. Štefana Lubyho, ktorá rozhodla o prijatí Rebrovej novej práce na ďalšie konanie a kladne posúdila jeho prípadnú žiadosť o udelenie mimoriadnej profesúry. Tento výsledok potvrdilo aj uznesenie profesorského zboru Právnickej fakulty v októbri 1943 a na jeho základe odovzdali Rebrovu monografiu kníhtlačiarňi.²⁰

Monografia predstavovala hĺbkovú analýzu fragmentu Iul. D. 1, 3, 32.²¹ Rebro postupne načrtol viaceré teórie právnych romanistov (Steinwerter, Solazzi, Kaser, Perozzi), ktoré kriticky zhodnotili autenticitu a opodstatnenosť tohto miesta v Digestách. Naopak Rebro vystupoval ako jeho obhajca, pričom z argumentačného hľadiska vychádzal predovšetkým zo zmienok o obyčajovom práve z neprávnych prameňov. Dospel k záveru, že Juliánov fragment mal pôvod v klasickom práve. Vyvrátil dosiaľ prevládajúcu mienku, že by bol len produktom justiniánskych kompilátorov.²² Svoje tvrdenia podoprel konkrétnymi prípadmi, kedy obyčajové právo dopĺňalo zákonné právo alebo ho naopak rušilo. V predmetnom diele sa Rebro definitívne vyhranil proti používaniu interpolačnej metódy v právnej romanistike a poukázal na slabiny jej uplatňovania.²³

¹⁹ REBRO, K.: *Juliánova náuka o práve obyčajovom: Kritický príspevok k súčasným teóriám rímskeho práva obyčajového*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1944, s. 5.

²⁰ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 1001/43-44.

²¹ Iul. D. 1, 3, 32: „V prípadoch, pre ktoré nemáme písané zákony, sa musí zachovávať to, čo sa zaviedlo mravmi a obyčajami a ak toto v nejakom prípade nie je dané, vtedy sa treba riadiť tým, čo je tomu najbližšie.“ V tejto časti ide o výraz supletórnej funkcie pozitívneho obyčajového práva. Iul. D. 1, 3, 32, 1: „Zakorenená obyčaj sa plným právom zachováva ako zákon... Takže sa veľmi správne prijalo aj to, že platnosť zákonov sa ruší nielen hlasovaním ľudu, ale aj tichým súhlasom všetkých založenom na ich nepoužívaní.“ Ide tu o derogačnú funkciu negatívneho obyčajového práva. Pozri: *Corpus iuris civilis. Digesta*. Tomus I. Preložil P. Blaho a J. Vaňková. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 80.

²² REBRO, K.: *Juliánova náuka o práve obyčajovom: Kritický príspevok k súčasným teóriám rímskeho práva obyčajového*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1944, s. 83-89. Z novších výskumov v tejto oblasti pozri najmä kritickú štúdiu o Puchtovom chápaní obyčajového práva (vrátane dotknutého Juliánovho fragmentu), s ktorým polemizoval aj Rebro: MORIYA, K.: Zum römischen Gewohnheitsrecht bei Georg Friedrich Puchta. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 128. Band. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 2011, s. 316-319. Z oblasti československej romanistiky pozri: ŠURKALA, J.: Povaha obyčaje v rímskom práve. In *Dny práva 2016. Časť I.: Právni obyčej*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 133.

²³ Spor o uplatňovaní interpolačnej metódy komplexne zhrnul: BRTKO, R.: Vedecká kontroverzia Salvatora Riccobona a Emilia Albertaria o použití interpolačnej metódy pri výklade justiniánskych Digest. In *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum*. Zborník. Praha: Leges, 2016, s. 135 – 140.

Krušný rok 1944 bol naplnený udalosťami aj v živote Karola Rebra. Na jeho počiatku sa mu podarilo úspešne zložiť jednotnú sudcovskú a advokátsku skúšku, ktorou zavŕšil obdobie trojročnej právnej praxe. Dňa 25. januára 1944 bol vymenovaný prezidentom Slovenskej republiky za mimoriadneho profesora v odbore „rímske právo“.²⁴ Od marca toho istého roku bola jeho učebná povinnosť na Právnickej fakulte určená piatimi hodinami prednášok, dvoma hodinami seminárnych cvičení a dvoma hodinami praktických cvičení týždenne z predmetu „Rímske právo“.²⁵ Činorodosť profesora Rebra sa však nekončila len akademickými záujmami, no v máji 1944 si podal žiadosť o zápis do zoznamu kandidátov advokácie.

Po vypuknutí Slovenského národného povstania 29. augusta 1944 sa Karol Rebro rozhodol opustiť svoj doterajší spôsob života a načas uprednostniť pred vedeckou prácou záujmy národa. Na začiatku septembra 1944 odišiel z Bratislavy a prenikol na povstalecké územie. Aktívne sa zapojil do odboja. Pracoval vo funkcii prednostu personálneho odboru Povereníctva SNR pre veci vnútorné. Po potlačení povstania v októbri 1944 sa uchýlil do vrchov Nízkych Tatier, kde dokonca načas padol do nemeckého zajatia. Podarilo sa mu však utiecť a po zvyšok vojny ostal v ilegalite. V danom období sa aktívne zúčastnil partizánskych bojov v priestore Vysokých Tatier a Zamaguria.²⁶ Jeho účasť v povstaní mala za následok nielen to, že štátne orgány skonfiškovali jeho novovydanú monografiu, ale aj oficiálne prepustenie zo zamestnaneckého pomeru na Právnickej fakulte.

Po oslobodení nášho územia sa však vrátil do služieb Právnickej fakulty, pričom osobitná preverovacia komisia potvrdila oprávnenosť nadobudnutia titulov, ktoré mu boli udelené počas trvania Slovenskej republiky. Nenašli spojitosť s ľudáckym režimom.²⁷ Od augusta 1945 zastával post vedúceho odboru vysokých škôl na Povereníctve škol-

²⁴ BLAHO, P.: Udelenie čestného doktorátu prof. W. Ogrisovi a prof. K. Rebrovi. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 3.

²⁵ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 33.362/III-44.

²⁶ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 1842/44-45. Prof. Rebro sa dokonca dostal aj do spomienok účastníkov. Pozri najmä: ČARNOGURSKÝ, P.: *Svedok čias*. Bratislava: USPO, 1997, s. 162.

²⁷ Išlo o proces podľa nariadení SNR č. 44/1945 Zb. a č. 99/1945 Zb. Okrem Rebra boli preverení aj Budil, Kizlink, Luby, Matura, Ráliš, Briška a Ratica. Dodatočne preverenými sa stali po preskúmaní Karvaš, Karpat, Hrnčár a Spišiak. Za nepreverených boli vyhlásení Tuka, Ďurčanský, Rajec, Fundárek a Knappek. Práve v dôsledku Knappekovho odchodu zastával Rebro funkciu riaditeľa Ústavu cirkevného práva. Pozri: VARSÍK, B. (ed.): *50 rokov Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969, s. 240.

stva a osvety v Bratislave. Napriek tomu opäť aktívne vedecky pracoval, zaoberal sa otázkami odluky cirkvi od štátu a napísal nepublikovaný spis „*K pojmu platnosti a pozitivitu práva*“.²⁸ Jeho zásluhy, ako aj nepriaznivá personálna situácia na Právnickej fakulte, viedla profesorský zbor k tomu, aby uznesením z 2. októbra 1945 navrhol vymenovanie Karola Rebra za riadneho profesora. Bolo mu vyhovorené dňa 14. marca 1946. V dôsledku personálnej núdze sa ako profesor stal riaditeľom Ústavu rímskeho práva, Ústavu cirkevného práva a Ústavu trestného práva a trestného poriadku. Istý čas dokonca viedol aj Kriminologický kabinet fakulty.²⁹ Nie náhodou sa zároveň stal redaktorom časopisu *Verejné právo* (1945-1948)

Jeho ďalšie kroky smerovali nielen k prehlbovaniu vedeckej erudície, ale najmä k prebratiu zodpovednosti za osud Univerzity Komenského. V akademickom roku 1946/47 zastával funkciu dekana Právnickej fakulty. V nasledujúcom roku zaujal pozíciu prodekana tej istej fakulty pod vedením prof. Imricha Karvaša. V školskom roku 1948/49 pôsobil ako člen Akademického senátu Univerzity Komenského. Zároveň sa mu podarilo etablovať ako predsedovi Ústavu pre právne a hospodárske vedy pri Slovenskej akadémii vied (1947-1951). Pôsobil ako podpredseda Právnickej jednoty na Slovensku (1947-1950).³⁰

Stal sa členom veľkého množstva najrozličnejších komisií. Možno predpokladať, že členstvo v štátnych a straníckych útvaroch vyplývalo predovšetkým z jeho akademických funkcií, ktoré zastával. Vymenovali ho za člena kodifikačnej komisie pre občianske právo pri Ministerstve spravodlivosti (1948-1950).³¹ Bol členom Ústrednej komisie pre reformu vysokoškolského štúdia pri Ministerstve školstva v Prahe (1948-1951), členom osobitnej komisie pre reformu právnického štúdia (1947-1951), vysokoškolskej komisie pri ÚV KSS (1948-1950), členom ústredného výboru Matice Slovenskej (1947-1950), členom Československého výboru obrancov mieru (1948-1951),³² tajomníkom Národnej edičnej rady slovenskej (1949-1951) a členom širšie-

²⁸ Prepracovaná a skrátená štúdia bola neskôr vydaná ako: REBRO, K.: Niekoľko úvah k platnosti práva. In *Právny obzor*, roč. 49, 1966, č. 10, s. 849-859.

²⁹ VARSÍK, B. (ed.): *50 rokov Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969, s. 240.

³⁰ MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 312.

³¹ VARSÍK, B. (ed.): *50 rokov Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969, s. 241.

³² DOLAN, O. (ed.): *Univerzita Komenského: prehľad profesorov 1919-1966 a prehľad pracovníkov 1914-1948*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1968, s. 74-75.

ho predsedníctva Slovenskej vedeckej a umeleckej rady (1946-1951).³³ Napokon zastával pozíciu člena aj vo viacerých komisiách Univerzity Komenského (legislatívnej, disciplinárnej, stavebnej a hospodárskej). Keď po roku 1948 odišli z Univerzity viacerí profesori a doterajší systém Ústavov sa mal pretransformovať na katedry, stal sa vedúcim Katedry teórie a dejín štátu a práva.

Vrchol jeho doterajšej kariéry predstavoval post rektora Univerzity Komenského (vtedy ešte stále Slovenskej univerzity), ktorý zastával v akad. roku 1949/1950.³⁴ Táto funkcia sa mu však stala osudnou, lebo podľa názorov predstaviteľov Komunistickej strany pod Rebrovým vedením Univerzita stagnovala pri presadzovaní marxistickej ideológie. Ešte na jar 1951 bol ako zástanca buržoáznych nacionalistov vylúčený z KSČ.³⁵ Zbavili ho všetkých funkcií a prepustili z fakulty, lebo „nesplňal zvýšené požiadavky na učiteľov vysokých škôl zo stránok politických, odborných a pedagogických podľa nového zákona o vysokých školách.“³⁶ Zakázali mu výkon akejkoľvek akademickej činnosti. Niekoľko mesiacov bol nezamestnaný, potom pracoval vo výrobe.³⁷ Od októbra 1951 sa mu však podarilo začať pracovať ako radový zamestnanec Univerzitnej knižnice v Bratislave, kde pracoval ďalšie tri roky.

Od marca 1954 sa však stal pracovníkom Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied, kde vo svojej podstate ostal zamestnaný až do dôchodku.³⁸ Nebolo mu však umožnené, aby vedecky pôsobil v oblasti rímskeho práva, svoju pozornosť musel koncentrovať na vybrané otázky slovenských právnych dejín. Vedecké úsilie týchto rokov zhrnul najmä vo veľkolepej monografii „*Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské reformy Jozefa II.*“ z roku 1959, ktorá vyvolala živý ohlas (17 pozitívnych recenzií doma aj v zahraničí). Táto kniha bola výsledkom dôkladného archívneho bádania. V značnom rozs-

³³ Karol Rebro tvoril spolu s Dr. Igorom Hrušovským a Dr. Andrejom Mrázom kultúrnovednú komisiu samotného prípravného výboru Rady. Pozri: MRLIAN, R. (ed.): Sborník z I. sjazdu umelcov a vedeckých pracovníkov. Bratislava: Umelecká a vedecká rada, 1946, s. 12.

³⁴ Z tohto obdobia pochádzajú aj jeho preklady učebníc práva z ruštiny. Ide predovšetkým o Teóriu štátu a práva od Aržanova (1950) a Občiansky proces SSSR (1951).

³⁵ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15. Podobne MLYNÁRIK, J.: Českí profesori na Slovensku. Prvý diel: Českí profesori a ich slovenskí žiaci na Univerzite Komenského v rokoch 1919-1949. Praha: Danubius, 1994, s. 78.

³⁶ Archív Univerzity Komenského, fond Rektorátu UK, personálne oddelenie, osobné spisy pedagogických pracovníkov, osobný spis prof. JUDr. Karol Rebro, DrSc. a. š. 155, sp. zn. 122.624/1951-IV/1. Ide o výpoveď zo dňa 16. apríla 1951.

³⁷ Z rozhovoru s pamätníkom, prof. JUDr. Jozefom Klimkom, DrSc., zo dňa 1. októbra 2019.

³⁸ BLAHO, P.: Karol Rebro (1912-2000). In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 119. Band. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 2002, s. 681.

hu čerpala z pôvodného listinného materiálu, ktorý bol vedený najmä v latinčine.

Do najmenších podrobností sa kniha venovala realizácii urbárskej reformy nielen v celoštátnom meradle, no rovnako detailne analyzovala aj pomery v jednotlivých (najmä slovenských) župách. Nevyhýba sa ani uplatneniu komparatívnej a štatistickej metódy. Na podklade hospodárskej situácie Uhorska v 18. storočí vysvetľuje reformné úsilie Márie Terézie, ktorá chcela obmedziť šľachtickú ľubovôľu voči poddaným, čím by sa stali spôsobilejšími platcami kontribúcie štátu podľa zák. čl. 8/1715.³⁹ Rebro pedantne opísal tvorbu Tereziánskeho urbára, vrátane určenia jeho obsahu (t. j. urbárske povinnosti poddaných, vrchnostenskú právomoc zemepána i jeho práva voči poddaným). Poddanským reformám Jozefa II. však venuje miesto iba v jednej kapitole a predstavuje iba akýsi doslov k reformám jeho matky.

Počas týchto rokov sa Karol Rebro zaoberal nielen problematikou poddanských vzťahov v 18. storočí, no dôkladne preskúmal aj vývoj uhorského mestského práva, či právnickej vzdelanosti v Uhorsku.⁴⁰ Pri analýze právnej zbierky *Summa legum Raimondi* dospel Rebro v piatich štúdiách k záveru, že zrejme je skôr talianskeho, než nemeckého pôvodu, ako sa dovtedy predpokladalo. Usiloval sa tým dokázať, že aj rímske právo malo určitý vplyv na tvorbu mestských práv. Ku koncu 60. rokov 20. storočia sa jeho záujem začal čoraz výraznejšie upierať na výskum národnostných nárokov Slovákov v 19. storočí. Okrem iného sa ďalej venoval aj otázkam z najnovšieho obdobia slovenských právnych dejín.⁴¹

³⁹ REBRO, K.: *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II.* Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1959, s. 70-76.

⁴⁰ REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: HOLOTÍK, L. – VANTUCH, A.: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15.-16. storočí.* Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 5-24; REBRO, K.: *K dejinám Academie Istropolitany.* In: Slovenská archivistika, č. 1, roč. 2, 1967, s. 3-28. V týchto príspevkoch sa profesor Rebro pokúsil dokázať, že Právnická fakulta Academie Istropolitany fungovala podľa bolonského modelu univerzitetnej samosprávy, zatiaľ čo ostatné fakulty skôr preferovali protichodný parížsky vzor. Rozdiel medzi nimi spočíval v tom, že kým v prvom z nich prevládala aktívna účasť študentov na riadení fakulty, druhá alternatíva vychádzala z prísne hierarchického usporiadania, v rámci ktorej Univerzitu spravovali výlučne doktori a majstri.

⁴¹ REBRO, K.: Niekoľko úvah o výkone zákonodarnej moci Slovenskou národnou radou za SNP v roku 1944. In *Právny obzor*, roč. 57, 1974, č. 7-8, s. 638-656; REBRO, K.: Košický vládný program – politický základ obnoveného Československa. In *Právny obzor*, roč. 58, 1975, č. 5, s. 465-480 a mnohé ďalšie.

3. Koryfej rímskeho práva na Slovensku

Obdobie uvoľnenia komunistického režimu predstavovalo pre prof. Rebra ďalšiu možnosť, aby aktívne vedecky pôsobil. Už v roku 1960 sa stal kandidátom vied. Od roku 1963 bol vymenovaný ako výskumný pracovník Slovenskej akadémie vied za externého člena Vedeckej rady našej Právnickej fakulty v Bratislave, čo možno vnímať ako prvý krok k pozvoľnému návratu na jeho alma mater. Z vedeckého hľadiska sa v tomto roku zúčastnil na medzinárodnom kongrese o právnych dejinách v Bologni.⁴² Zároveň v roku 1968 publikoval v Berlíne svoju prepracovanú a doplnenú prvotinu pod názvom „*Die Kontroverse zwischen Julian und Ulpian bei der Eigentumsübertragung durch traditio im römischen Recht.*“⁴³

V tom istom roku sa prof. Rebro dočkal úplnej politickej rehabilitácie a ako prejav uznania ho vtedajší predstavitelia Pražskej jari zaradili do odbornej komisie pripravujúcej návrh zákona o Československej federácii.⁴⁴ Jeho hlboké zaniehanie pre výskum politických a národných snáh Slovákov o svojbytnosť sa odrazilo v novej monografii „*Cesta národa: svedectvo o boji Slovákov za národný štát*“ z roku 1969. Predmetná kniha vyšla v anglickom a v nemeckom preklade.⁴⁵

Rok 1969 bol pre prof. Rebra kľúčový aj z iných hľadísk. Jednak obhájil svoju doktorskú dizertačnú prácu „*Právne postavenie roľníkov na Slovensku od začiatku 18. storočia do buržoáznej revolúcie v roku 1848*“, na základe čoho mu bol udelený titul doktora vied.⁴⁶ Najpodstatnejším pre jeho ďalšie pedagogické pôsobenie sa však javí návrat do zamestnania na Právnickú fakultu Univerzity Komenského od 1. januára 1969, kde začal pôsobiť ako vedúci novozriadenej katedry rímskeho práva. Na tejto katedre pôsobil spoločne s asistentom JUDr. Petrom Blahom.⁴⁷ Hneď po svojom príchode bol profesor Rebro na

⁴² BLAHO, P.: Udelenie čestného doktorátu prof. W. Ogrisovi a prof. K. Rebrovi. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 3-4.

⁴³ Vydali ju v spisoch Nemeckej akadémie vied. Pozri: BLAHO, P.: Predslov. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. 15: *Pocta prof. JUDr. Karolovi Rebrovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, s. 10.

⁴⁴ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15.

⁴⁵ REBRO, K.: *Der Weg der Slowaken zur nationalen Souveränität*. Bratislava: Tatrapress, 1969, 160 s.

⁴⁶ URBANOVÁ, K.: Obhajoba dizertačnej práce prof. JUDr. Karola Rebra, CSc. In: *Právny obzor*, roč. 52, 1969, č. 9, s. 844. Podobne MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 312.

⁴⁷ Táto katedra sídlila najskôr v miestnostiach 309 a 310 SB v rámci budovy Právnickej fakulty Univerzity Komenského, avšak už od roku 1970 možno nájsť zmienku o jej presťahovaní na štvrté poschodie (č. d. 414SB a 415SB). Pozri: KOL.: *Zoznam prednášok, pracovísk*

krátky čas poverený aj vedením katedry teórie štátu a práva v dôsledku odchodu doterajšej vedúcej doc. Libuše Ďurajovej.⁴⁸ V dôsledku príchodu profesora Rebra a vytvorenia vlastnej katedry došlo po viac ako 15-ročnej odmlke začalo rímske právo opäť vyučovať na Právnickej fakulte Univerzity Komenského, pričom šlo o prvú fakultu v ČSSR, ktorá sa vrátila k pomerom pred socialistickej reformy právnického vzdelávania.⁴⁹

Obdobie normalizácie však opäť skalilo Rebrove očakávania. Napriek pozitívnym zahraničným recenziám bola jeho „*Cesta národa*“ v roku 1971 komunistickým režimom skonfiškovaná. Autorovi bolo uložené stranické napomenutie s výstrahou. Hoci v tomto roku došlo k opätovnému zrušeniu katedry rímskeho práva, prof. Rebro mohol ostať na fakulte a rímske právo sa vyučovalo pod záštitou katedry právnych dejín.⁵⁰ Na renesanciu výučby rímskeho práva na právnických fakultách sa prof. Rebro snažil reagovať skoncipovaním vhodných učebných textov pre študentov. Na tieto úmysly sa viaže jeho veľký pedagogický odkaz. Prvé dva diely skript „*Rímske právo súkromné*“ napísal už v rokoch 1971 a 1972.

V roku 1977 však čakala výučbu rímskeho práva v ČSSR nová, ťažká skúška. V tomto roku sa opäť začalo reálne uvažovať o zrušení výučby „otrokárskeho a vykorisťovateľského“ právneho poriadku antického Ríma, ktoré socialisticému človeku nemalo čo ponúknuť.⁵¹ Prof. Rebro sa aktívne angažoval vo verejných diskusiách. Žiadal, aby bol tento predmet naďalej vyučovaný vo svojej pôvodnej podobe. „*Celou váhou svojej osobnosti sa zasadil na kompetentných stranických a štátnych orgánoch o záchranu rímskeho práva, čo bol vtedy riskantný, takmer nehorázny čin, avšak aj skvelý príklad občianskej statočnosti*“.⁵² V tejto veci neváhal osloviť prezidenta ČSSR, Gustáva Husáka,

a pracovníkov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v školskom roku 1970/1971. Bratislava: Univerzita Komenského, 1970, s. 12.

⁴⁸ KOL.: *Zoznam prednášok, pracovísk a pracovníkov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v školskom roku 1969/1970*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969, s. 12.

⁴⁹ GREGOR, M.: Postavenie rímskeho práva v socialistickej spoločnosti a fenomén socialistickej právnej romanistiky. In *Právny obzor: Teoretický časopis pre otázky štátu a práva*, roč. 101, 2018, č. 1, s. 36. Pozri aj: VANĚČEK, V.: K pedagogickému a vedeckému profilu kateder právnych dejín na našich právnických fakultách. In *Právněhistorické studie 17*. Praha: Academia, 1973, s. 222.

⁵⁰ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15.

⁵¹ K danej problematike pozri: GREGOR, M.: Postavenie rímskeho práva v socialistickej spoločnosti a fenomén socialistickej právnej romanistiky. In *Právny obzor: Teoretický časopis pre otázky štátu a práva*, roč. 101, 2018, č. 1, s. 28-30.

⁵² BLAHO, P.: Udelenie čestného doktorátu prof. W. Ogrisovi a prof. K. Rebrovi. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 4.

ktorého poznal z čias bojov v SNP. V kuloároch sa často odkazuje na Husákov údajný sľub, podľa ktorého rímske právo síce ostane vyučovacím predmetom na právnických fakultách, ale iba dokiaľ bude žiť Rebro.⁵³

Ako určitý výraz obhajoby rímskeho práva v socialistickom svete vydal prof. Rebro monografiu „*Socialistická spoločnosť a rímskoprávna kultúra*“ z roku 1979, v rámci ktorej sa pokúsil o zhodnotenie výsledkov skúmania rímskeho práva v krajinách Východného bloku.⁵⁴ Pri jej koncipovaní sledoval dva ciele: na jednej strane vyvíjal úsilie, aby sa rímske právo dokázalo presadiť v domácom prostredí, no na druhej strane chcel obhájiť výskumy právnych romanistov zo socialistických krajín pred rezervovanými postojmi ich západných kolegov.⁵⁵ Predmetná publikácia sa dočkala aj prekladu do taliančiny (v časopise *Index*).

Z juristického hľadiska spočíva význam predmetnej štúdie najmä v identifikácii rímskoprávných prvkov v systéme vtedajšieho, socialistického občianskeho práva. Konfrontoval socialistické inštitúty s ich rímskoprávnymi náprotivkami, pričom dospel k záveru, že napriek jasným proklamáciám nezávislosti socialistického práva od predchádzajúcich doktrín, možno nájsť určitý odkaz rímskeho práva aj v takto modifikovanom právnom systéme.⁵⁶ Značným prínosom bolo aj komplexné spracovanie výsledkov socialistickej romanistiky z komparatívneho hľadiska jednotlivých štátov.⁵⁷

Prof. Rebro však neochaboval pri plnení svojich cieľov. Jeho úsilie sa v 80-rokoch 20. storočia koncentrovalo na pripravenie zodpovedajúceho zázemia pre študentov rímskeho práva, čím zároveň na seba prevzal úlohu popularizácie tejto disciplíny. Výsledkom jeho snáh bolo vydanie ucelenej učebnice „*Rímske právo*“ z roku 1980. Z vedeckého hľadiska

⁵³ Zo spomienok Rebrových doktorandov doc. JUDr. Matúša Nemca, PhD. a doc. JUDr. Michaely Židlickej, Dr.

⁵⁴ Pred Rebrovou knihou v povedomí akademickej obce rezonovala staršia monografia: BARTOŠEK, M.: *Římské právo a socialistická společnost*. Praha: Academia, 1966. 111 s. Rebrov prínos nespočíval len v aktualizáčnom momente nového spracovania tejto problematiky, ale aj v odlišnej koncepcii jej štruktúry. Na rozdiel od Bartoška nedával taký priestor ideologickým diskusiám, ale usiloval sa preniknúť k pochopeniu socialistickej romanistiky, prostredníctvom bohatej komparácie jej stavu v socialistických štátoch. V tom istom čase urobil výskum aj: BLAHO, P.: Einige Glossen zur Methodologie marxistischer Romanistik. In *Klio: Beiträge zur Alten Geschichte*, roč. 61, 1979, č. 1-2, s. 41 a nasl

⁵⁵ BLAHO, P.: Karol Rebro, Die sozialistische Gesellschaft und die römischrechtliche Kultur (slowakisch), Veda, Bratislava 1979. In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 97. Band. Wien/Köln/Graz: Böhlau Verlag, 1980, s. 446-447.

⁵⁶ REBRO, K.: *Socialistická spoločnosť a rímskoprávna kultúra*. Bratislava: Veda, 1979, s. 101-109.

⁵⁷ BLAHO, P.: Karol Rebro, Die sozialistische Gesellschaft und die römischrechtliche Kultur (slowakisch), Veda, Bratislava 1979. In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 97. Band. Wien/Köln/Graz: Böhlau Verlag, 1980, s. 449.

nemožno pri tvorbe tohto diela poprieť značný vplyv Sommerových učebníc a Boháčkových nárysov. Jednotlivým statiam sa však nevyhla ani určitá miera marxistickej interpretácie rímskeho práva, s dôrazom na náuku o vládnucej a ovládanej triede. Napriek tomu, Rebrove pedagogické skúsenosti, rozhl'adenosť a vedecká erudícia predurčili tejto učebnici ráz jedinečnej pedagogickej pomôcky, ktorá sa v čase jej vydania uchytila aj na českých právnických fakultách a snád' by ju používali aj v dlhšom časovom horizonte, keby českí študenti boli otvorenejší práci so slovenskou právnou terminológiou a stavbou viet.⁵⁸

Vo svojej práci profesor pokračoval publikáciou dlho očakávaného slovníčka „*Latinské právnické výrazy a výroky*“ z roku 1984, ktorý sa dočkal veľkého množstva ďalších vydaní (1986, 1991 a 1995, 2012). Neobsahoval len latinské výrazy z prostredia antického Ríma, ale aj frázy stredovekej, najmä uhorskej latinčiny, čím prof. Rebro nadviazal na svoj široký vedecký výskum. Svoju úlohu úspešne zavřšil v roku 1985 vydaním „*Praktických cvičení z rímskeho práva*“ v spoluautorstve so svojím kolegom doc. Petrom Blahom (2. vydanie z roku 1991). Svojou povahou šlo o prvú cvičebnicu rímskeho práva v československom priestore.⁵⁹ Profesor Rebro viac ako 15 rokov pôsobil nielen na Právnickej fakulte v Bratislave, ale spoločne s vtedajším doc. Blahom externe navštevovali aj košickú pobočku bratislavskej právnickej fakulty (neskoršiu Právnickú fakultu UPJŠ), kde nielen prednášal, ale často spoločne vykonávali aj skúšobné úkony. V roku 1985 odišiel prof. Karol Rebro do dôchodku. Hoci odchádzal po viac ako 50 rokoch vedeckej práce, naďalej prekypoval zdravou vitalitou a chuťou do života.⁶⁰

To bolo jedným z dôvodov, prečo sa na Právnickú fakultu Univerzity Komenského opäť vrátil v roku 1990. Priaznivejšie prostredie pre rozvoj rímskeho práva po páde komunistického režimu a srdečné naliehanie budúceho profesora Petra Blaha, vytvorilo atmosféru, ktorá jeho návrat priam predurčovala. Vynikajúca vedecká spolupráca profesorov Rebra a Blaha sa stala bázou pre vytvorenie novej učebnice „*Rímske právo*“ (1991), ktorú napísali v spoluautorstve a dočkala sa viacerých ďalších vydaní (1997, 2003, 2010).⁶¹

⁵⁸ KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. XIX.

⁵⁹ BLAHO, P.: Rímske právo: osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15. Naozaj je nutné potvrdiť, že z čias prvej ČSR sa zachovali len súbory, max. preklady právnych textov. Skoncipovaním praktických cvičení profesori nadviazali na západoeurópsku, novátorskú tendenciu výučby rímskeho práva.

⁶⁰ ZAVACKÁ, K.: K 75. narodeninám prof. Rebra. In *Právny obzor*, roč. 70, 1987, č. 9, s. 849.

⁶¹ Pozri recenziu: ŽIDLICKÁ, M.: Karol Rebro, Peter Blaho: Rímske právo, Bratislava, Obzor, 1991, 448 s. In *Právněhistorické studie* 34. Praha: Karolinum, 1997, s. 267.

Za mimoriadny prínos a vynikajúce vedecké, pedagogické a organizačné výsledky v odbore rímske právo a právne dejiny bol profesorovi Karolovi Rebrovi na slávnostnom zasadnutí Vedeckej rady Univerzity Komenského udelený dňa 30. novembra 1993 čestný titul *doctor honoris causa*.⁶² Zásluhy prof. Rebra si však počas jeho života uctili aj ďalšie medzinárodné vedecké spoločnosti. Bol členom *Comission International pour l'histoire des Assemblées d'Etats* v Bruseli, *Spoločnosti Jeana Bodina* v Bruseli, *Istituto di diritto agrario Internazionale e comparato* vo Florencii alebo *Právnohistorickej rumunskej spoločnosti* v Bukurešti.⁶³ Profesor Rebro pôsobil na právnickej fakulte aktívne do roku 1998, hoci ju sporadicky navštevoval aj po svojom druhom odchode.

Zomrel 31. októbra 2000, no jeho veľký odkaz a dielo je prítomné aj dnes. Nielen v rade vynikajúcich monografií a učebníc, ktoré môžu naďalej slúžiť študentom a vedecko-pedagogickým pracovníkom pri ich štúdiu a výskume, ale najmä prostredníctvom jeho vedeckej školy, v rámci ktorej sa mu podarilo výrazne vplývať nielen na profesora Petra Blaha a ďalších, ale zo súčasnej generácie je nutné spomenúť najmä Rebrových študentov prof. JUDr. Matúša Nemca PhD., súčasného vedúceho katedry rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského; emeritnú sudkyňu Ústavného súdu ČR, uznávanú romanistku doc. JUDr. Michaelu Židlickú, Dr. z Brna, spomedzi ďalších výrazne ovplyvnil napríklad doc. JUDr. Jána Drgonca, DrSc, ktorého viedol ako školiteľ v rámci diplomovej práce. Symbolicky je odkaz profesora Rebra na katedre rímskeho práva Právnickej fakulty UK prítomný dodnes. Ešte počas mája 2018 bol pri katalogizácii a inventarizácii katedrovej knižnice nájdený nevydaný rukopis učebnice konfesného práva od profesora Rebra, ukrytý za knihami...

Záver

Profesor Karol Rebro pochádzal z obyčajnej roľníckej rodiny. Odtiaľ sa dostal na Právnickú fakultu do Bratislavy a svoje štúdiá zavŕšil v Ríme u najväčších právnych romanistov svojej doby. Hoci ho vymenovali za mimoriadneho profesora, radšej sa aktívne zúčastnil bojov

⁶² BLAHO, P.: Udelenie čestného doktorátu prof. W. Ogrisovi a prof. K. Rebrovi. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 3.

⁶³ Podobne MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 313.

v Slovenskom národnom povstaní so všetkými následkami, ktoré ho sprevádzali až do oslobodenia našej vlasti. Pozície dekana Právnickej fakulty UK a rektora Univerzity Komenského po druhej svetovej vojne nevykonával v úplnej zhode s komunistickým režimom, preto ho štátna moc nechala prepustiť z fakulty. Zakázali mu vykonávať akúkoľvek činnosť na vysokých školách. Ani po svojej rehabilitácii v roku 1968 sa nebál opäť vytrhnúť do boja za dobrú vec, pričom zohral významnú úlohu pri upevnení výučby rímskeho práva na právnických fakultách v súlade s demokratickou tradíciou právnického vzdelávania. Sám profesor Rebro nebol upnutý len na oblasť rímskeho práva, no v praxi i vo vedeckom diele sa venoval nielen otázkam slovenských právnych dejín, ale aj právu vtedy platnému, t. j. pozitívnemu. No kým korene vedy boli pre neho často krát trpké, výhonky a plody z jeho diela sú o to sladšie. Zanechal po sebe nielen kompletnú učebnú výbavu pre slovenských študentov rímskeho práva, no aj päť vynikajúcich vedeckých monografií.

Nadčasovou zásluhou Karola Rebra je predovšetkým to, že sa stal vo svojej podstate zakladateľom slovenskej právnej romanistiky. Samozrejme, že pred ním vykonali veľký kus záslužnej práce českí profesori na bratislavskej fakulte, od ktorých sa sám Rebro učil, no nemožno mu uprieť zásluhy na zrode, resp. emancipácii slovenskej vedy rímskeho práva. Pre tento odbor sa mu zároveň podarilo dosiahnuť medzinárodné uznanie. Jeho dielo ďalej zveľadil prof. Peter Blaho.⁶⁴ Profesor Rebro slovenskú právnu romanistiku nielen založil, ale pokúšal sa ju aj chrániť pred zásahmi totalitného štátu v období, keď sa právnický stav pokúšal pod vplyvom ideológie marxizmu-leninizmu odkloniť od tradícií európskej právnej kultúry, humanizmu a slobody, ktorú rímske právo predstavuje.⁶⁵

Použitá literatúra

1. BARTL, J.: K pomenovaniu Univerzity Komenského. In *Verbum historiae*, roč. 2, 2014, č. 1, s. 60-86.
2. BARTOŠEK, M.: *Římské právo a socialistická společnost*. Praha: Academia, 1966. 111 s.

⁶⁴ K osobnému a pracovnému vzťahu týchto dvoch veľikánov porovnaj: NEMEC, M.: Život a dielo profesora Petra Blaha. In *Ius Romanum Schola Sapientiae: Pocta Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2009, s. X, s. XII.

⁶⁵ BLAHO, Peter: Karol Rebro – analýza jeho vedeckého diela. In: *Právny obzor: Teoretický časopis pre otázky štátu a práva*, roč. 95, 2012, č. 5, s. 403 a nasl.

3. BLAHO, P.: Einige Glossen zur Methodologie marxistischer Romanistik. In *Klio: Beiträge zur Alten Geschichte*, roč. 61, 1979, č. 1-2, s. 41-47.
4. BLAHO, P.: Karol Rebro, Die sozialistische Gesellschaft und die römischrechtliche Kultur (slovakisch), Veda, Bratislava 1979. In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 97. Band. Wien/Köln/Graz: Böhlau Verlag, 1980, s. 446-450.
5. BLAHO, P.: Predslov. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. 15: Pocta prof. JUDr. Karolovi Rebrovi, DrSc. k 80. narodeninám. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, s. 8-10.
6. BLAHO, P.: Udelenie čestného doktorátu prof. W. Ogrisovi a prof. K. Rebrovi. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 3-6.
7. BLAHO, P.: Rímske právo osou života i práce Karola Rebra. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 45, 1999, č. 9, s. 15.
8. BLAHO, P.: Karol Rebro (1912-2000). In *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 119. Band. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 2002, s. 680-682.
9. BRTKO, R.: Vedecká kontroverzia Salvatora Riccobona a Emilia Albertaria o použití interpolačnej metódy pri výklade justiniánskych Digest. In *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum*. Zborník. Praha: Leges, 2016, s. 135 – 142.
10. BUDIL, V.: Karol Rebro, Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána. In *Právny obzor*, roč. 24, 1941, č. 1, s. 80-97.
11. ČARNOGURSKÝ, P.: *Svedok čias*. Bratislava: USPO, 1997. 258 s.
12. DOLAN, O. (ed.): *Univerzita Komenského: prehľad profesorov 1919-1966 a prehľad pracovísk 1914-1948*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1968. 281 s.
13. GREGOR, M.: Postavenie rímskeho práva v socialistickej spoločnosti a fenomén socialistickej právnej romanistiky. In *Právny obzor: Teoretický časopis pre otázky štátu a práva*, roč. 101, 2018, č. 1, s. 27-42.
14. KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.
15. KOL.: *Zoznam prednášok, pracovísk a pracovníkov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v školskom roku 1969/1970*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969. 52 s.
16. KOL.: *Zoznam prednášok, pracovísk a pracovníkov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v školskom roku 1970/1971*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1970. 76 s.
17. KRAMPE, CH.: Julian im Dialog über mutuum, traditio und causa. In *Fundamina: Journal of legal history*, roč. 20, 2014, č. 1, s. 489-499.

18. MACOUNOVÁ, J.: Karol Rebro. In *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928-2014*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 311-315.
19. MAMOJKA, M.: Odišiel veľikán právnického sveta – pán profesor Rebro (Rozlúčková reč). In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 47, 2000, č. 4, s. 18.
20. MLYNÁRIK, J.: Českí profesori na Slovensku. Prvý diel: Českí profesori a ich slovenskí žiaci na Univerzite Komenského v rokoch 1919-1949. Praha: Danubius, 1994. 266 s.
21. MRLIAN, R. (ed.): Sborník z I. sjazdu umelcov a vedeckých pracovníkov. Bratislava: Umelecká a vedecká rada, 1946. 152 s.
22. MORIYA, K.: Zum römischen Gewohnheitsrecht bei Georg Friedrich Puchta. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*, 128. Band. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 2011, s. 316-319
23. NEMEC, M.: Život a dielo profesora Petra Blaha. In: *Ius Romanum Schola Sapientiae: Pocta Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2009, s. IX - XV.
24. REBRO, K.: *Konkubinát v práve rímskom od Augusta po Justiniána*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1940. 191 s.
25. REBRO, K.: Cisár Augustus – zákonodarca. In: *Právny obzor*, roč. 24, 1941, č. 2, s. 119-128.
26. REBRO, K.: *Juliánova náuka o práve obyčajovom: Kritický príspevok k súčasným teóriám rímskeho práva obyčajového*. Bratislava: Právnická fakulta Slovenskej univerzity, 1944. 101 s.
27. REBRO, K.: *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II.* Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1959. 666 s.
28. REBRO, K.: Niekoľko úvah k platnosti práva. In: *Právny obzor*, roč. 49, 1966, č. 10, s. 849-859.
29. REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: HOLOTÍK, E. – VANTUCH, A.: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15.-16. storočí*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 5-24.
30. REBRO, K.: *K dejinám Academie Istropolitany*. In: Slovenská archivistika, č. 1, roč. 2, 1967, s. 3-28.
31. REBRO, K.: *Der Weg der Slowaken zur nationalen Souverenität*. Bratislava: Tatrapress, 1969, 160 s.
32. REBRO, K.: Niekoľko úvah o výkone zákonodarnej moci Slovenskou národnou radou za SNP v roku 1944. In: *Právny obzor*, roč. 57, 1974, č. 7-8, s. 638-656;
33. REBRO, K.: Košický vládny program – politický základ obnoveného Československa. In: *Právny obzor*, roč. 58, 1975, č. 5, s. 465-480
34. REBRO, K.: *Socialistická spoločnosť a rímskoprávna kultúra*. Bratislava: Veda, 1979. 119 s.
35. REBRO, K.: Ďakovný prejav po udelení čestného doktorátu. In *Naša univerzita: Spravodaj Univerzity Komenského*, roč. 40, 1994, č. 5, s. 4-5.

36. ŠURKALA, J.: Povaha obyčaje v rímskom práve. In: *Dny práva 2016. Část I.: Právní obyčej*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 126-163.
37. URBANOVÁ, K.: Obhajoba dizertačnej práce prof. JUDr. Karola Rebra, CSc. In: *Právny obzor*, roč. 52, 1969, č. 9, s. 843-845.
38. VANĚČEK, V.: K pedagogickému a vedeckému profilu kateder právnických dejín na našich právnických fakultách. In: *Právněhistorické studie 17*. Praha: Academia, 1973, 219-224.
39. VARSÍK, B. (ed.): *50 rokov Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1969. 632 s.
40. ZAVACKÁ, K.: K 75. narodeninám prof. Rebra. In: *Právny obzor*, roč. 70, 1987, č. 9, s. 849.
41. ŽIDLICKÁ, M.: Karol Rebro, Peter Blaho: Rímske právo, Bratislava, Obzor, 1991, 448 s. In: *Právněhistorické studie 34*. Praha: Karolinum, 1997, s. 267-268.